

Z HISTORII KOŚCIOŁA.

1. Archidiakon Stefan (Szczepan), pierwszy Święty Męczennik.

Archidiakon Stefan (Szczepan), pierwszy Święty Męczennik, był jednym z siedemdziesięciu Apostołów*). Wybrany w liczbie pierwszych siedmiu diakonów Kościoła, nie poprzestawał na usługiwaniu wierzniom przy wspólnych posiłkach**), lecz śmiało i w sposób przekonywujący głosił Ewangelię i zwycięsko prowadził dysputy w synagogach. Żydzi, rozjątrzeni przeciwko niemu, oskarżyli go o bluźnierstwo. Gdy wprowadzono go do sądu, to wszyscy ze zdziwieniem patrzyli na jego twarz, promieniała ona bowiem, jak oblicze Anioła. W przemówieniu swym w sądzie Święty Stefan wyjaśnił, jak poważa on osoby duchowne oraz instytucje Starego Testamentu; słowami proroków jednak udowodnił, iż Zakon ten powinien się skończyć i ustąpić miejsca nowemu, doskonalszemu Zakonowi. Na zakończenie zaś powiedział, że jak ojcowie ich zabijali proroków, tak oni uśmiercili Pana Jezusa Chrystusa, przepowiedzianego przez tychże proroków. Członkowie sądu zgrzytali zębami ze złości i skazali go na śmierć. Wyprowadzono go za bramy miasta i ukamienowano, jako bluźniercę. Gdy go zabijano, Święty modlił się za swych oprawców. Zgładzenie Św. Stefana nie osłabiło jednak krzewienia się wiary Chrystusowej.

Pamięć pierwszego Świętego Męczennika, Archidiakona Stefana, obchodzona jest 27-go grudnia.

2. Nawrócenie (Sawła) Szawła.

Liczba chrześcijan wzrastała coraz bardziej. Izraelici zaczęli prześladować ich i zabijać. Pewien młodzie-

*) Podczas ostatniej podróży Swojej z Galilei do Jerozolimy, Chrystus Pan wybrał z liczby Swych wyznawców 70-ciu uczniów, oprócz dawniej już wybranych 12-tu Apostołów, i wysłał ich naprzód do tych wszystkich miast, do których Sam zamierzał się udać.

**) Pierwsi chrześcijanie często urządzali zebrania w celu wspólnej modlitwy, na których przyjmowali Komunię Św. oraz spożywali wspólny posiłek. Zebrania te nosiły nazwę „Wieczerzy

niec, imieniem Szawel, szczególnie nienawidził chrześcijan. Uzyskał on od najwyższego kapłana zezwolenie na udanie się do Damaszku w celu poszukiwania chrześcijan, aby móc pochwycić ich i związanych przyprowadzić do Jerozolimy. W drodze nagle oświeciła Szawła światłość z nieba. Olśniony upadł na ziemię i usłyszał głos, mówiący z wysokości: „Szawle, Szawle, czemu Mnie prześladasz?” Szawel zapytał: „Ktoś jest, Panie?” Na to Pan Bóg odrzekł: „Jam jest Jezus, Którego ty prześladasz”. Wtedy Szawel ze drżeniem i lękiem spytał: „Panie, co chcesz, abym uczynił?” Pan zaś odpowiedział: „Wstań, a wejdź do miasta, a tam ci powiedzą, co będziesz musiał czynić”. Szawła poprowadzili za ręce towarzyszący mu mężowie, bowiem nic nie widział. W Damaszku został ochrzczony, poczem zaraz odzyskał wzrok i stał się gorliwym szerzycielem wiary chrześcijańskiej. Szawel nazywał się inaczej Pawłem. Był on powołany przez Samego Pana Boga do służby apostołskiej, dlatego też Kościół Chrześcijański nazywa go **Apostolem Pawłem**.

3. Pisma Święte Apostołów.

Apostołowie głosili nową wiarę przeważnie ustnie. W tym celu jednak, aby nauka Chrystusowa lepiej się zachowała, niektórzy spośród nich napisali księgi, które noszą nazwę Ksiąg Świętych Nowego Testamentu.

Apostołowie Mateusz, Marek, Łukasz i Jan napisali cztery księgi, które otrzymały nazwę **Ewangelij**. Słowo „**Ewangelia**” oznacza „**dobra nowina**”. Opisałi oni w nich żywot, naukę i cuda Pana naszego Jezusa Chrystusa. Poza tem Łukasz napisał jeszcze księgę **Dziejów Apostołskich**. Opisał on w niej, w jaki sposób Apostołowie głosili naukę Chrystusową w różnych miejscowościach. Apostołowie Jakub, Piotr, Jan i Judasz Jakubowy napisali **siedem listów Powszechnych** do chrześcijan całego świata (Ap. Jakub—jeden, Ap. Piotr—dwa, Ap. Jan—trzy i Ap. Judasz—jeden). Apostoł Paweł napisał **14 listów** do poszczególnych Kościołów i osób. Apostoł Jan Teolog, oprócz Ewangelii i trzech listów, napisał jeszcze **Apokalipsę**, czyli **Objawienie**. W księdze tej wyłożył on

przyszłe losy Kościoła Chrystusowego oraz całego świata.

Wszystkie Księgi Święte Starego i Nowego Testamentu razem wzięte noszą nazwę **Biblii** albo **Pisma Świętego**. Ta zaś Boska nauka, która nie była zapisana przez Apostołów, lecz przekazana przez nich ustnie i dopiero później przez innych świętych ludzi zapisana, nosi miano **Tradycji Świętej**.

4. Św. Ignacy „Bogonosiec”.

Święty Ignacy był uczniem Jana Teologa i drugim Biskupem Kościoła Antiochijskiego. Był to dobry pasterz, kochany i poważany przez swe owieczki duchowe, nad którymi sprawował rządy zgórą 30 lat.

W r. 107 cesarz rzymski Trajan, udając się na wojnę z partęczykami, przybył do Antiochii. Doniesiono mu wówczas, że w uroczystym powitaniu, jakie mu urządziło miasto, nie brali udziału chrześcijanie, i wskazano na Biskupa, jako na głównego winowajcę w tej sprawie. Przeprowadzone zostało śledztwo, po którym nastąpiła decyzja Cesarza: „Zawieźć Ignacego do Rzymu i rzucić go zwierzętom na pożarcie dla rozrywki ludu”. Ignacego zakuto w łańcuchy i przystawiono doń dziesięciu żołnierzy, którzy towarzyszyli mu do Rzymu. Obchodzili się oni z nim brutalnie, jako z więźniem, skazanym na śmierć, lecz chrześcijanie okazali mu należny szacunek. Różne poszczególne Kościoły posyłały na spotkanie Ignacego swych przedstawicieli w celu pozdrowienia go i złożenia mu wyrazów braterskiej miłości. W odpowiedzi na te pozdrowienia Św. Ignacy wystosował siedem listów do różnych Kościołów. Do chrześcijan rzymskich pisał, aby przez swą gorliwość nie usiłowali uwolnić go i nie przeszkodzili mu złożyć swe życie w ofierze Chrystusowi.

Święty Ignacy radośnie i z modlitwą na ustach szedł na miejsce męczeństwa, wciąż powtarzając imię Chrystusowe. „Czemu powtarzasz jedno i to samo słowo?”—zapytali go żołnierze. Św. Ignacy odrzekł: „Wypisane jest ono w moim sercu, dlatego powtarzają je usta”. Na arenie dzikie zwierzęta z wściekłością rzuci-

ły się na Świętego i rozszarpały jego ciało, pozostawiając zaledwie kilka kości, które ze czcią zostały później zebrane przez chrześcijan antiochijskich.

Święty Ignacy został umęczony 20-go grudnia (107 roku).

5. Św. Jerzy, Wielki Męczennik*), i Cesarzowa Aleksandra.

Św. Jerzy, Wielki Męczennik, pochodził ze znakomitego rodu; żył na początku IV wieku za Cesarza Rzymskiego Dioklecjana (r.r. 284-305). Ojciec jego ucierpiał za wiarę Chrystusową, matka zaś po śmierci męża osiadła w Palestynie, gdzie posiadała wielki majątek. Młody Jerzy wstąpił na służbę do wojska cesarskiego i w krótkim czasie za swe męstwo i odwagę otrzymał starszy stopień wojskowy. Zajmując tak wysokie stanowisko w wojsku cesarskim, Jerzy wkrótce stał się jednym z tych, którzy należeli do najbliższego otoczenia cesarza. Dioklecjan nie wiedział, jaką wiarę wyznaje Jerzy. W tym czasie właśnie zostały uchwalone bardzo ostre prawa przeciwko chrześcijanom. Wyszedł nakaz palenia ich ksiąg, burzenia kościołów oraz wydawania na męki samych chrześcijan. Dowiedziawszy się o tym, Jerzy zaczął przygotowywać się do śmierci. Porozdawał pieniądze i cenne rzeczy, jakie posiadał, obdarzył wolnością swych niewolników, resztę mienia zaś przeznaczył dla ubogich. Po uporządkowaniu swych spraw doczesnych, mężny młodzieniec stanął przed radą cesarską w Nikomedii, na której rozstrzygały się właśnie losy chrześcijan, i głośno złożył swe wyznanie wiary Chrystusowej. Cesarz począł perswadować Jerzemu, aby ulitował się nad swą młodością i nie narażał życia, i nakłaniał go jednocześnie do wyrzeczenia się nowej wiary i złożenia ofiary bogom. Te namowy nie zdołały jednak zachwiać stałości młodzieńca. Wówczas rozgniewany Cesarz kazał wtrącić Jerzego do więzienia,

*) Wielkimi Męczennikami (Великомучениками) nazywani są w żywotach świętych męczennicy, którzy postradzali życie podczas najbardziej okrutnych i długotrwałych prześladowań i okazali nadprzyrodzone męstwo i cierpliwość w znoszeniu męczarni dla Chrystusa.

potem zaś poddać go srogim katuszom. Podczas męczarni Św. Jerzy dokonywał licznych cudów, i bardzo wielu ludzi nawrócił do Chrystusa. Między innymi małżonka Dioklecjana, Cesarzowa Aleksandra, na widok tych cudów również poznała światło prawdy, i nawróciwszy się do Boga, w następstwie także poniosła śmierć męczeńską.

Wielki Męczennik Jerzy zwykle wyobrażany jest na obrazach świętych, czyli ikonach, jako wojownik, siedzący na białym koniu z kopią w ręku i przebijający straszliwego smoka. Takie wyobrażenie opiera się na następującym podaniu. W pobliżu miasta Wirytu (dzisiejszego Bejrutu), u podnoża góry Libanu, wychodził z jeziora przeraźliwy smok, który pustoszył całą okolicę i swym śmiertelnościami technieniem zarażał nokoło powietrze. Nie widząc żadnego środka, aby się uwolnić od potwora, mieszkańcy tego miasta zmuszeni byli codziennie oddawać mu na pastwę jedno ze swych dzieci. W ten sposób kolej doszła do córki królewskiej. Dziewczę zostało przyprowadzone do jeziora i ze drżeniem oczekiwało śmierci. Nagle zjawił się Wielki Męczennik Jerzy w postaci jasnego młodzieńca, siedzącego na białym koniu i uzbrojonego w kopię. „Dlaczego płaczesz?” — zapytał królowny. Zaledwie zdążyła ona wyjaśnić mu powód płaczu, gdy ukazał się straszliwy potwór i zaczął zbliżać się do dziewczicy. Wtedy bojownik Chrystusowy, po wezwaniu pomocy Bożej, rzucił się na smoka i przebił go kopią. Dowiedziawszy się o tym, mieszkańcy miasta nawrócili się ku Chrystusowi.

Za zwycięstwo nad smokiem i za swe męstwo podczas okropnych męczarni, Święty Jerzy nazwany został Zwycięzcą (Πορταδόνοειζ - Pobiedonosiec). Pamięć jego, zarówno jak i cesarzowej Aleksandry Męczennicy, obchodzona jest 23-go kwietnia.

6. Święte Wielkie Męczennice Barbara i Katarzyna.

Święta Wielka Męczennica Barbara. — W fenickim mieście Heliopolis żył na początku III w. po Narodzeniu Chrystusowym pewien człowiek bardzo bogaty i znakomitego rodu, imieniem Dioskurus. Po śmierci żony pozostała mu córka jedynaczka Barbara, którą on

kochał i której strzegł, jak źrenicy oka. Będąc sam poganinem, wychował również w pogaństwie i swą córkę. Przed dojściem jej do pełnoletności trzymał ją zdala od ludzi. Mieszkała ona wraz z wychowawczynią swą i kilkoma niewolnicami w specjalnie urządzonej dla siebie wierzy, skąd rozlegał się piękny widok na dalekie przestrzenie. Pewnego razu Barbara zadała swej wychowawczyni pytanie: „Kto stworzył to wszystko?” — „Nasi bogowie”, — odrzekła niewiasta. Barbara nie zadowolniła się jednak tą odpowiedzią. Po długich rozmyśleniach, doszła wreszcie do myśli o istnieniu jedynego Stwórcy wszechświata. Wkrótce potem Barbara miała sposobność spotkać pewne niewiasty chrześcijanki, które wyjaśniły jej to, czego pragnęła jej dusza. Barbara uwierzyła wówczas w Chrystusa i ochrzciła się.

Gdy ojciec Barbary dowiedział się, że została ona chrześcijanką, popadł w straszny gniew. Znęcał się nad nią w okrutny sposób, wreszcie oddał ją w ręce wielkorządcy owego kraju, Marcjana. Marcjan próbował z początku wpłynąć na Barbarę łagodnością, wychwalał jej rozum i piękność, perswadował i prosił, aby nie sprzeniewierzała się starożytnym zwyczajom kraju i nie gniewała ojca. Na to dziewczę odpowiadało niezłomnym wyznawaniem Chrystusa, Który droższym był dla niej ponad wszelkie ziemskie dobra i radości. Marcjan, widząc, że namowy jego nie wywierają pożądanego skutku, kazał chłostać Barbarę żyłami wołowymi. Długo męczono świętą dziewczę, lecz nic nie mogło zachwiać jej wiary. Skazano ją wreszcie na śmierć, ojciec zaś własnymi rękami ściał jej głowę.

Pamięć Świętej Wielkiej Męczennicy Barbary obchodzona jest 4-go grudnia.

Święta Wielka Męczennica Katarzyna. — Święta Wielka Męczennica Katarzyna pochodziła z cesarskiego rodu i żyła w mieście Aleksandrii. Matka jej była chrześcijanką, lecz kryła się z tym ze względu na srogie prześladowanie chrześcijan. Katarzyna odznaczała się niezwykłą madrością i urodą. Mając lat 18, słynęła już ze swej uczoności. Bogaci książęta ubie-

gali się o jej rękę. Matka wraz z rodziną namawiała Katarzynę do zamążpójścia, lecz ona uchylała się od tego, mówiąc do swych bliskich: „Jeśli pragniecie, abym wyszła za mąż, to znajdźcie mi młodzieńca, któryby mi dorównał pod względem bogactwa, urody i wiedzy”. Lecz takiego młodzieńca nie można było znaleźć.

Pewien bogobojny starzec, spowiednik jej matki, który żył niedaleko od Aleksandrii, usłyszawszy od Katarzyny te słowa, powiedział do niej: „Znam pewnego cudnego młodzieńca, który przewyższa cię we wszystkich twych zdolnościach, a który nie ma sobie równego”. Katarzyna zmieszała się. Wtedy starzec ofiarował jej obraz Bogarodzicy z Boskim Dzieciątkiem. W nocy, gdy Katarzyna zasnęła, ujrzała nagle we śnie Matkę Boską, otoczoną Aniołami i trzymającą na ręku Dzieciątko, które roztaczało słoneczny blask naokoło. Gdy jednak Katarzyna usiłowała przyjrzeć się twarzy Dzieciątka, ono odwracało od niej swe jasne oblicze. „Nie gardź Swym stworzeniem”, — mówiła Matka Boska, — „powiedz jej, co ma uczynić, aby cieszyć się Twoją chwałą i ujrzeć Twe oblicze”. — „Niech się uda do tego starca, który dał jej obraz święty, i niech uczyni to, co on jej wyznaczy”, — odrzekło Dziecię. Ten dziwny sen wprowadził Katarzynę w zdumienie. Rano udała się ona do starca, padła mu do nóg i prosiła, aby wytłumaczył jej sen. Starzec uczynił to, poczem zaś pouczył ją co do wiary Chrystusowej. Mądra dziewczica pojęła prawdę, przyjęła całym sercem nową wiarę i ochrzciła się. Powróciwszy do domu z odrodzoną duszą, Katarzyna długo się modliła płacząc, i podczas modlitwy zasnęła. I oto we śnie znów ujrzała Matkę Boską z Dzieciątkiem, które tym razem łaskawie i przychylnie patrzyło na Katarzynę; poczem Matka Boska wzięła ją za prawą rękę, Dzieciątko zaś włożyło jej na palec pierścien i rzekło: „Nie znaj oblubieńca ziemskiego”. Katarzyna obudziła się z uczuciem niewypowiedzianej radości: na palcu jej błyszczał pierścien.

Wkrótce potem przybył do Aleksandrii Cesarz rzymski Maksimian (305-313 r.). Wyznaczył on obchód święta pogańskiego, na który zebrało się mnóstwo ludzi. Katarzyna smuciła się z powodu zaślepienia Cesa-

rza i ludu. W dniu święta ukazała się w świątyni, gdzie zwracała uwagę wszystkich swą pięknoscia. Cesarz kazał przywołać ją do siebie. Katarzyna pokłoniła mu się i rzekła: „Czyż ci nie wstyd, cesarzu, oddawać cześć nędznym bożkom? Poznaj prawdziwego Boga”. Za ten brak poszanowania względem bogów Cesarz kazał wtrącić ją do więzienia i polecił kilku uczonym, aby przekonali śmiałą dziewicę, że jest w błędzie; ci jednak nie mogli w żaden sposób wykonać jego zlecenia. Wówczas Cesarz usiłował olśnić ją obietnicą sławy i zaszczytów, lecz Katarzyna odpowiedziała na to: „Dla mnie odzienie męczennicy wspanialsze jest od purpury cesarskiej”. Małżonka jego, Cesarzowa Augusta, nasłuchawszy się opowiadań o piękności i mądrości Katarzyny, zapragnęła ją ujrzeć, a po rozmowie z nią również uwierzyła w Chrystusa; nieludzki Cesarz jednak, dowiedziawszy się o tym, kazał poddać okropnym torturom, a w końcu ściąć. Nazajutrz, 24-go listopada, została także ścięta Święta Katarzyna.

7. Święte Męczennice: Zofia, Wiera, Nadzieja i Lubow.

Za panowania Cesarza Rzymskiego Hadriana (117-138 r.), mieszkała w Rzymie pewna pobożna wdowa, imieniem Zofia. Miała ona trzy córki: Wierę lat 12-tu, Nadzieję lat 10-ciu i Lubow lat 8-miu. Będąc gorliwą chrześcijanką, matka wychowała również swe córki w wierze Chrystusowej. Dowiedział się o tym Cesarz i zapragnął je ujrzeć. Zofia zrozumiała, dlaczego Cesarz je wzywa. Wszystkie cztery zaczęły wówczas gotować się do męczeństwa. Matka namawiała dzieci, aby stały niezachwianie przy wierze Chrystusowej i nie bały się tortur. „Dzieci moje”, — mówiła, — „pamiętajcie, że ja w mękach urodziłam was i z wielkim trudem wychowałam. Uradujcie starość matki niezłomnym wyznawaniem imienia Chrystusowego”. Wzmocnione na duchu modlitwą i perswazją matki, trzy młodzieńki chrześcijanki stanęły bez lęku przed obliczem cesarza, śmiało i niezłomnie wyznały wobec niego swą wiarę, i w oczach matki były poddane torturom, wreszcie ścięte. Zofii zaś cesarz nie wydał na męki, wiedząc, iż nie zdoła zachwiać

jej wiary. Za zezwoleniem Cesarza, matka pochowała swe dzieci, lecz wskutek wielkiego wstrząsu moralnego, jakiego dostała na widok ich męczarni, po trzech dniach zakończyła życie. Cerkiew Święta czci również i Św. Zofię, jako Męczennicę, z tego powodu, że chociaż nie ciałem, lecz sercem swym ucierpiała ona okropne męki dla Chrystusa, patrząc na cierpienia swych dzieci.

Pamięć tej świętej rodziny czczona jest 17-go września.

8. Święci Równi Apostołom: Cesarz Konstanty Wielki i Cesarzowa Helena.

Cesarz Konstanty Wielki (306-337) był synem Cesarza Konstancjusza Chłorusa, który rządził zachodnią częścią Imperium Rzymskiego, i żony jego Heleny. W wieku młodzieńczym Konstanty został odebrany rodzicom i wychowywał się na dworze cesarza Dioklecjana, następnie zaś przebywał w Galii. Gdy Konstancjusz umarł, obwołano Konstantego cesarzem. Po otrzymaniu godności cesarskiej, Konstanty szczególnie protegował chrześcijan; pozwolił im wznosić świątynie i dopuścił do zajmowania wyższych urzędów państwowych.

W roku 312 wybuchła wojna pomiędzy Konstantym a Cesarzem Maksencjuszem (305-312), synem cesarza Maksymiana. W przeddzień bitwy, gdy słońce zaczęło zniżać się ku zachodowi, Cesarz Konstanty wraz z całym wojskiem swym ujrzał na niebie znak krzyża, złożony z gwiazd, z napisem: „Pod tym znakiem zwyciężaj!” W nocy, podczas snu, Konstanty widział Chrystusa Pana, również ze znakiem krzyża. Chrystus Pan polecił mu sporządzić chorągiew dla wojska z takim samym znakiem i obiecał mu zwycięstwo. Po pokonaniu nieprzyjaciela, Konstanty uroczyście wkroczył do Rzymu i rozkazał wznieść na placu posąg z krzyżem w ręku. Następnie wraz z krewnym swym Licyniuszem wydał w mieście Mediolanie edykt, który zezwalał wszystkim poddanym przyjmować bez ograniczeń wiarę chrześcijańską. W roku 313 wydał zarządzenie, aby zwrócono chrześcijanom wszystkie majątki nieruchome,

skofiskowane za czasów prześladowań. Wkrótce potem dobre stosunki pomiędzy Cesarzem Konstantym a Licyniuszem uległy zerwaniu i zamieniły się w jawną nieprzyjaźń, którą miała rozstrzygnąć wojna. Bóg dał zwycięstwo Konstantemu, Licyniusz zaś został pozbawiony tronu i życia. Konstanty został jedynowładcą Imperium Rzymskiego, i chrześcijaństwo odtąd zatriumfowało. Tymczasem w Rzymie istniała jeszcze dość silna partia pogańska, która przeciwdziałała zamierzeniom Konstantego. Wywołało to oziębienie się stosunku cesarza do Rzymu. Konstanty urządził sobie stolicę nad brzegami Bosforu i nazwał ją Konstantynopolem.

Krwawe prześladowania chrześcijan ustały; dla Kościoła Chrystusowego nastąpiły jednak nowe ciężkie przejścia. Powstały niesnaski wewnętrzne; różne błędy poczęły się krzewić w nauce wiary chrześcijańskiej. Celem przywrócenia pokoju w Kościele Bożym, cesarz Konstanty zwołał w roku 325 w mieście Nicei Sobór Powszechny, na który przybyło 318 ojców Kościoła. Na Soborze tym Św. Ojcowie ułożyli Symbol Wiary, t. j. Skład Nicejski (do punktu ósmego), a w którym między innymi ściśle wyłożona została prawosławna nauka o Synu Bożym. Ostatnie 4 punkty Symbolu Wiary zostały ułożone na Soborze Powszechnym w Konstantynopolu w roku 381-m.

W sprawowaniu pieczy nad Kościołem w dużej mierze dopomagała Cesarzowi Konstantemu bogobojna matka jego, cesarzowa Helena. Szczególnie gorliwie troszczyła się ona o rozpowszechnienie wiary Chrystusowej oraz o wspaniałość i przyozdobienie świątyń Bożych. Na życzenie Cesarza, odbyła podróż do Palestyny i również tam wzniosła wielką ilość kościołów. W Jerozolimie odszukała Krzyż Święty, na którym Jezus Chrystus był ukrzyżowany. Zmarła w roku 327.

W ciągu całego swego panowania Cesarz Konstanty brał gorliwy i serdeczny udział w życiu Kościoła Chrystusowego. Na krótko przed śmiercią przyjął chrzest święty. Zmarł 21 maja 337 roku. Kościół Prawosławny uznał tak jego, jak i Cesarzową Helenę za Równych Apostołom.

9. Znalezienie i podwyższenie Żywotwórczego Krzyża Pańskiego.

W roku 326 cesarz Konstanty Wielki, wiedziony pobożną gorliwością, wyraził pragnienie odszukania Krzyża, na którym Zbawiciel był umęczony. W tym celu wyprawił matkę swą, cesarzową Helenę, do Jerozolimy. Cesarzowa szczegółowo rozpytywała się tam o Krzyż Pana Jezusa. Wreszcie wskazano jej napewno sędziwego izraelitę, imieniem Judasz, który wiedział, gdzie się znajduje Krzyż Pański. Krzyż ten był zakopany w ziemi, na tym miejscu zaś zbudowana została świątynia pogańska. Helena rozkazała zburzyć ten gmach. Wykopano wówczas trzy krzyże, bardzo do siebie podobne, obok nich zaś tablicę z napisem: „Jezus Nazareński, Król Żydowski”. Należało więc rozpoznać, który z nich był krzyżem Pańskim. Przeprowadzono tedy pewną ciężko chorą niewiastę, która zaczęła po kolei dotykać krzyżów. Po dotknięciu pierwszego — nie została uzdrowiona, również po dotknięciu drugiego nie otrzymała żadnej ulgi, gdy jednak dotknęła trzeciego krzyża, w jednej chwili wyzdrowiała. Potem zaczęto kłaść krzyże, jeden za drugim, na zmarłym. Dwa pierwsze krzyże nie wywołały żadnego cudu; gdy zaś położono trzeci krzyż, zmarły powrócił do życia. Wówczas zarówno Cesarzowa, jak i duchowieństwo uznali krzyż ten za krzyż Chrystusowy, poczęli oddawać mu cześć i całować go. Wobec tego jednak, że ludu było dużo, i nie wszyscy mogli go ucałować, tłum prosił, aby przynajmniej pokazano mu Krzyż. Obecny przytem Patriarcha stanął na wzniesieniu i kilkakrotnie podnosił (czyli podwyższał, unosił w górę) Krzyż Pański. Na ten widok lud wołał: „Panie, zmiłuj się!”

Święto, w które wspominamy to zdarzenie, nazywa się **Podniesieniem lub Podwyższeniem Drogocennego i Żywotwórczego Krzyża Pańskiego**. Kościół Święty obchodzi je 14-go września.

10. Święty Mikołaj, Arcybiskup Mirlicejski.

Święty Mikołaj urodził się około roku 280-go w Azji Mniejszej, w Licejskim mieście Patarze, jako syn

zamożnych i bogatych rodziców, Teofana i Nonny. Od najwcześniejszego wieku służył w Bogu i ludzi przykładowego życia. Gdy doszedł do lat młodzieńczych, wuj jego, Biskup Patarski, nakłonił rodziców, aby oddali go na służbę Bożą, i wkrótce potem wyświęcił go na prezbitera. Po śmierci rodziców Mikołaj całe swe mienie obracał na dobre uczynki, starając się przytem nie dać się poznać ludziom, którym czynił dobro. Oto na przykład, jedno z mnóstwa wyświadczonych przezeń dobrodziejstw. Pewien bardzo zamożny mieszkaniec Patary utracił nagle swój majątek i popadł w okropną nędzę. Miał on trzy córki i zamierzał w nieuczciwy sposób poprawić swój stan materialny. Dowiedziawszy się o ciężkim położeniu tego człowieka, Święty ukradkiem w nocy rzucił mu przez okno zawiniątko ze złotem. Rano nieszczęśliwy ojciec przeraził się na widok nieoczekiwanego bogactwa. W ten sam sposób Święty Mikołaj zabezpieczył także przyszłość jego córek, po kolei wrzucając mu przez okno węzełki ze złotem.

Obrany w cudowny sposób Głową Kościoła Licyjskiego, jako Arcybiskup miasta Miru i Licji (w Azji Mniejszej), Święty Mikołaj, będąc zawsze surowym względem samego siebie, troszcząc się zaś o dobro tych, którzy zostali powierzeni jego pieczy, po dawnemu wspierał ubogich i nędzarzy i bronił pokrzywdzonych.

W tym czasie na Kościół Chrześcijański, który już od 50-ciu blisko lat korzystał z ciszy i pokoju, spadła nagle burza prześladowań. Okropne to prześladowanie, wszczęte przez cesarzy Dioklecjana (284-305) i Galeriusza (305-311), rozpoczęło się w Nikomedii, gdzie w dniu Bożego Narodzenia spalono w świątyni około 20.000 ludzi. Stąd prześladowanie rozpowszechniło się i na inne prowincje imperium Rzymskiego. Wszędzie poszukiwano chrześcijan i skazywano ich na męki. Nie zważając na niebezpieczeństwo, Święty Mikołaj śmiało i bez lęku głosił wiarę Chrystusową i wraz z innymi został wtrącony do więzienia. W końcu jednak prześladowanie ustało. Nowy Cesarz Konstanty kazał wypuścić na wolność szerzycieli słowa Bożego.

Święty Mikołaj był obecnym na Pierwszym Soborze Powszechnym i brał udział w zwalczaniu herezji

Ariusza. Po powrocie z Nicei w dalszym ciągu rządził swą owieczarnią w duchu wiary i pobożności. Po dojściu do sędziwego wieku, spokojnie życie zakończył dnia 6-go grudnia 343 roku. Relikwie jego, nie ulegające zepsuciu, wydzielają olej cudowny, za pomocą którego mnóstwo wiernych było w chorobie uzdrowionych.

Pamięć Świętego Mikołaja obchodzona jest 6-go grudnia i 9-go maja.

11. Równi Apostołom Święci Cyryl i Metody, Pierwsi Nauczyciele Ludów Słowiańskich.

Święci Cyryl (w życiu świeckim—Konstanty; ur. w r. 827) i Metody byli rodem z Sołunia, głównego miasta Macedonii, prowincji imperium Bizantyńskiego, i pochodzili od bogobojnych rodziców; ojciec ich był grekiem, matka zaś słowianką. Metody najstarszy z siedmiu braci, po ukończeniu nauk, zaciągnął się do wojska, lecz w krótkim czasie porzucił je i wstąpił do zakonu. Konstanty od dzieciństwa okazywał niezwykle zdolności i razem z nieletnim Cesarzem Bizantyńskim Michałem III (855-867) otrzymał bardzo staranne wykształcenie. Po ukończeniu nauk Konstanty mógłby objąć świetne stanowisko na dworze cesarskim, lecz serce jego pałało miłością ku Bogu; osiadł więc również w klasztorze wraz z bratem swym Methodym. Obaj oddawali się gorliwie postom i modlitwie. Pan Bóg wskazał im jednak inne pole do służby Bożej. W owych czasach słowianie nie posiadali nie tylko ksiąg, ale nawet alfabetu. Święci bracia ułożyli więc alfabet i przetłumaczyli z języka greckiego na słowiański wybrane miejsca z Pisma Świętego oraz wiele ksiąg liturgicznych. Odprawianie nabożeństwa, czytanie Ewangelii i kazania w ojczystym języku słowiańskim wkrótce pociągnęły serca bułgarów ku wierze Chrystusowej. W roku 863, na wniosek Cesarza i Patriarchy, święci bracia udali się na Morawy. Tutaj również przez głoszenie Ewangelii w języku słowiańskim zjednali Kościołowi mnóstwo wiernych i zyskali przewagę nad wpływami kaznodziei niemieckich. Wywołało to ze strony tych

ostatnich zawiść i przeciwdziałanie. Zaczęli oni rozpowszechniać wśród ludu mniemanie, że słowo Boże głosić można jedynie w trzech językach, w których uczyniony był napis na Krzyżu Pańskim, mianowicie: w hebrajskim, greckim i łacińskim. Świętych Cyryla i Metodego nazwano heretykami i niesłusznie oskarżono przed Papieżem Mikołajem, wskutek czego zostali oni zawezwani do Rzymu. Bracia zabrali ze sobą księgi i część relikwii Świętego Klemensa, Papieża Rzymskiego. W tym czasie zmarł Papież Mikołaj. Nowy Papież spotkał ich z wielkimi honorami, przyjął od nich relikwie święte, księgi zaś, przetłumaczone na język słowiański, poświęcił na ołtarzu w kościele Matki Boskiej. Wkrótce po przybyciu do Rzymu Konstanty niebezpiecznie zachorował i zmarł (14-go lutego 869 roku). Święty Metody powrócił na Morawy z tytułem Arcybiskupa i pracował tu jeszcze lat 15; zmarł 6-go kwietnia 885 roku. Z Morawów chrześcijaństwo przeniknęło do Czech. Książę czeski Borzywój wraz z żoną swą Ludmiłą i wielu innych przyjął chrzest z rąk Arcybiskupa Metodego.

12. Równi Apostołom Święty Książę Włodzimierz i Święta Księżna Olga.

Wiara chrześcijańska dotarła do słowian ruskich w wieku dziewiątym*). Księżna Olga, widząc czyste i nieskalane życie chrześcijan, pokochała wiarę ich i ochrzciła się w Konstantynopolu. Dopiero jednak wnukowi jej, Księciu Włodzimierzowi sądzonym było oświecić słowian ruskich światłem wiary Chrystusowej. Włodzimierz, przekonawszy się o nicości wiary pogańskiej, zaczął myśleć o innej, lepszej wierze. Wówczas mahometanie, izraelici, Niemcy i Grecy przysyłali do niego po kolei swych kaznodziei. Książę wysłał jednak swoich ludzi, aby przekonali się wszędzie na miejscu, czyja wiara jest lepsza. Po powrocie swym, posłowie opowiadali księciu: „Prawo mahometanśkie jest niedobre; u Niemców nie widzieliśmy w kościołach nic pięknego;

*) Spośród ruskich słowian pierwszymi ochrzczeni zostali Książęta Askold i Dir w roku 867-mym.

gdy zaś znaleźliśmy się w kościele greckim, to nie wiedzieliśmy, gdzie jesteśmy— na niebie, czy na ziemi, gdyż na ziemi nie ma takiego piękna. Każdy, kto raz zakosztuje słodkości, nie zechce już goryczy,—tak i my nie chcemy innej wiary”. Wówczas Książę i bojarzy postanowili przyjąć wiarę grecką, prawosławną.

W roku następnym (988-mym) Włodzimierz wypowiedział wojnę grekom, zdobył greckie miasto Chersones i zażądał od Cesarzy Greckich, aby dali mu za żonę siostrę swoją Annę. Ci obiecali mu to pod warunkiem, że Włodzimierz przyjmie ich wiarę. Włodzimierz ochrzcił się i ożenił z Anną. Przesłano mu wtedy z Grecji Metropolitę, sześciu Biskupów, wielu księży oraz wszelkie przedmioty, potrzebne do odprawiania nabożeństwa.

Po przybyciu do Kijowa, Włodzimierz natychmiast ochrzcił swych synów. Potem kazał niszczyć i rozbijać bogów pogańskich; lud płakał, lecz spełniał wolę księcia. Nazajutrz kijowianie zostali zebrani nad rzeką, gdzie w obecności Księcia dokonano nad nimi sakramentu chrztu świętego. Po przyjęciu chrześcijaństwa Włodzimierz stał się bardzo pobożnym i zaczął nieść pomoc ubogim i nieszczęśliwym. Na tych miejscach, gdzie stały figury bożków, kazał wznosić świątynie chrześcijańskie. Z Kijowa rozesłał Włodzimierz kapłanów do innych miast i wsi, aby chrzcili lud. Przy pomocy Bożej wiara Chrystusowa rozpowszechniła się wśród wszystkich plemion słowiańsko-ruskich.

Pamięć Błogosławionej Księżny Olgi (w chrzcie Św. Heleny) obchodzona jest w naszej Cerkwi 11-go lipca, pamięć zaś Równego Apostołów Księcia Włodzimerza—15-go lipca.

13. Święci Antoni i Teodozy Pieczerscy.

Święty Antoni.—Święty Antoni urodził się w miasteczku Lubeczu (odległym o 4 kilometry od Czernihowa). W życiu świeckim Antoni miał na imię Antipa. Od lat najmłodszych dążył on do Boga; gdy dorósł, udał się na Wschód i zwiedził górę Atos. Tutaj w jednym z osiedli klasztornych, złożył śluby zakonne i za-

mieszkał w pieczarze, gdzie oddawał się różnym ciężkim umartwieniom. Gdy zaś nabrał doświadczenia w życiu duchownym, przeor klasztoru zaproponował mu, aby udał się do Kijowa i tam krzewił życie zakonne. Antoni usłuchał go. W Kijowie istniało wówczas kilka klasztorów, założonych na życzenie Księcia przez greków. Antoni osiadł w głębokiej pieczarze, wykopanej przez prezbitera Hilariona, i uprawiał tu nadal swoje umartwienia zakonne. Za pokarm służył mu chleb czarny i trochę wody, i to tylko co drugi dzień. Wkrótce wieść o jego umartwieniach i świętobliwym życiu rozeszła się nie tylko po Kijowie, lecz i po innych miastach ruskich. Sporo ludzi przychodziło do niego po radę lub błogosławieństwo, wielu też pragnęło umartwić się z nim razem. Pierwszym z tych, których Antoni przyjął do siebie, był Nikon, drugim zaś—Teodozy.

Święty Teodozy.—Święty Teodozy był rodem z Wasylewa (dziś Wasylkowa), okręgu Kijowskiego, lecz dzieciństwo i młodość swą spędził w Kursku. Odnaczał się łagodnością i pobożnością; codziennie bywał w świątyni Bożej. Pewnego razu usłyszał w Kościele słowa Pańskie: „Kto miłuje ojca albo matkę więcej, niż Mię, nie jest Mię godzien” (Mat. 10, 37); poczem opuścił swą matkę (ojciec jego wówczas już nie żył), porzucił miasto, w którym wyrósł, i przybył do Kijowa do Błogosławionego Antoniego.

Gdy liczba współtowarzyszy Św. Antoniego doszła do 12-tu, Antoni opuścił ich i udał się na sąsiednią górę, gdzie wykopał sobie nową pieczarę, aby w dalszym ciągu prowadzić surowe ascetyczne życie. Teodozy zaś pozostał na dawnym miejscu. Brać zakonna wkrótce jeszcze się powiększyła liczebnie i obrała go na przeora (ihumena); wówczas Teodozy wprowadził w osiedlu prawidłowy sposób współżycia według reguły Studyjskiego klasztoru w Carogrodzie. Stosownie do tej reguły, w klasztorze wszystko było wspólne, bracia zaś spędzali czas na ciągłej pracy i modlitwie, za błogosławieństwem przełożonego. Św. Teodozy często obchodził cele i pilnował, czy nie ma w nich czegoś zbytecznego, niedozwolonego przez regułę, jak również,

czym zajmują się bracia. Sam Święty we wszystkim służył za przykład dla braci; nosił wodę, rąbał drzewo, pracował w piekarni. Poza trudami i czynami bohater-skimi, mającymi na celu umartwienie ciała, Teodozy wyróżniał się miłosierdziem i zamiłowaniem do oświa-ty duchownej; do tego samego też nakłaniał i braci. Spośród dzieł jego znane są dwa pouczenia dla ludu, dziesięć nauk dla mnichów Kijowsko-Pieczerskich, dwa listy do Księcia Izjasława i dwie modlitwy.

Święty Antoni zakończył życie 10 lipca 1073 roku, Święty Teodozy zaś—3 maja 1074 roku.

Klasztor Kijowsko - Pieczerski, założony przez Świę-tego Antoniego i urządzony przez Świętego Teodozego, stał się wzorem dla innych klasztorów i krzewicielem oświaty wśród plemion ruskich. Z murów jego wychod-ziли znakomici arcypasterze, gorliwi głosiciele słowa Bożego i słynni pisarze.

14. Męczennicy Wileńscy: Antoni, Jan i Eustachy.

Męczennicy Wileńscy: Antoni, Jan (Ioann) i Eusta-chy (Jewstafij) przed przyjęciem Chrztu Świętego no-sili imiona: Nieżyło, Kumiec i Kruglec. Byli oni ulu-bionymi sługami Księcia Litewskiego Olgierda, odstępcy od wiary Chrystusowej, który w końcu kazał ich za-męczyć. Antoni i Jan byli rodzonymi braćmi, Eustachy zaś był ich krewnym. Jan chwilowo odstąpił od wiary z powodu męczarni, lecz głos sumienia i wyrzuty brata znów nawróciły go na drogę wiary; wyznał też uro-czyście, że jest chrześcijaninem. Wtedy po różnych tor-turach, wszyscy trzej zostali powieszani na dębie. Było to w roku 1347. Pamięć ich obchodzona jest 14-go kwietnia.

15. Święty Iow Poczajowski.

Święty Iow (w życiu świeckim Ioann Żelezo) urodził się w Małopolsce (dawnej Galicji) w końcu pierwszej po-łowy XVI wieku w rodzinie prawosławnej, nieznającej unii i zachowującej niezmiennie dawną pobożność

przodków. W 12-m roku życia Jan został zakonnikiem w klasztorze Ugornickim, później zaś dostąpił święceń kapłańskich. Bogobojny Książę Konstanty Ostrogski za-prosił Świętobliwego Iowa na Wołyń w celu obrony i umocnienia wiary prawosławnej i powierzył mu zarząd klasztoru w Dubnie. Świętobliwy Iow urządził klasztor Dubieński, nauczał ludność okoliczną kochać swą wiarę prawosławną i strzec jej, napisał dla swych owieczek duchowych dużo pobożnych ksiąg o treści religijnej, wreszcie usunął się na Górę Poczajowską, gdzie na prośbę zakonników został ihumenem. Tutaj Świętobliwy Iow spotęgował jeszcze swoje umartwienia; nieustannie spędzał czas na modlitwie lub pracy i bronił Świętej Ławry Poczajowskiej od wszelkich wrogów. Śmierć Świętego nastąpiła 28 października 1651 roku, po 8-miu latach zaś—28 sierpnia 1659 roku—odkryte zostały re-likwije jego, które nie uległy zepsuciu i dotąd spoczy-wają, otoczone wonią świętości, w dolnej Świątyni Ławry Poczajowskiej, jego pamięci poświęconej.

Rocznica Świętego Iowa obchodzona jest 6-go maja, 28-go sierpnia i 28-go października.

16. Święty Atanazy Brzeski.

Święty Męczennik Atanazy, Ihumen Brzeski, bronił wiary prawosławnej, nie przyjął unii i za to został umęczony^{**} i ścięty w r. 1648.

Rocznica Świętego Atanazego jest obchodzona 20 lipca i 5 września.

17. Święty Męczennik Młodzianek Gabriel.

Św. Męczennik Młodzianek Gabriel — syn włościa-nina z Grodzieńszczyzny, w wieku 6 lat został porwa-ny przez żydów, przez nich ukrzyżowany i zamęczony w r. 1690.

Rocznica Św. Gabriela jest obchodzona dnia 20 kwietnia.

T R E Ś Ć.

NAUKA O NABOŻEŃSTWACH PRAWOSŁAWNYCH.	str.
1. Pojęcie o nabożeństwie	3
2. Świątynia	—
3. Widok zewnętrzny i urządzenie wewnętrzne świątyni	4
4. Obrazy Święte	8
5. Naczynia święte i inne przedmioty, używane podczas nabożeństwa	10
6. Osoby odprawiające nabożeństwa. Szaty liturgiczne	11
7. Nabożeństwa cerkiewne	13
8. Części składowe nabożeństwa: Ektenie, Tropari, Kondaki, Stichiry Prokimien, Otpust	14
9. Wsienoszcznoje bdienije	19
10. Ogólny plan Wsienoszcznago bdienija i symboliczne znaczenie poszczególnych jego części	25
11. Liturgia	27
12. Ogólny plan Liturgii ogłaszennych i wiernych	47
13. Liturgia Świętego Bazylego Wielkiego	53
14. Liturgia Przedieoswiaszczennych Darow	54
15. Święta	55
16. Posty Cerkwi Prawosławnej	57
17. Udzielanie Sakramentów	58
18. Tropari i Kondaki na święta główne	62
19. Modlitwa do Krzyża Świętego	80
Z HISTORII KOŚCIOŁA.	
1. Archidiakon Stefan (Szczepan), pierwszy Święty Męczennik	82
2. Nawrócenie (Sawła) Szawła	—
3. Pisma Święte Apostołów	83
4. Św. Ignacy „Bogonosiec”	84
5. Św.: Jerzy, Wielki Męczennik, i Cesarzowa Aleksandra	85
6. Święte Wielkie Męczennice Barbara i Katarzyna	86
7. Święte Męczennice. Zofia, Wiera, Nadzieja i Lubow	89
8. Święci Równi Apost.: Cesarz Konstanty Wielki i Cesarzowa Helena	90
9. Znalezienie i podwyższenie Żywotwórczego Krzyża Pańskiego	92
10. Święty Mikołaj, Arcybiskup Mirlicejski	—
11. Równi Apost. Śww. Cyryli i Metody, Pierwsi Nauczyc. Ludów Słowiańsk.	94
12. Równi Apost. Święty Książę Włodzimierz i Święta Księżna Olga	95
13. Święci Antoni i Teodozy Pieczerscy	96
14. Męczennicy Wileńscy: Antoni, Jan i Eustachy	98
15. Święty Iow Poczajowski	—
16. Święty Atanazy Brzeski	99
17. Święty Męczennik Młodzianek Gabriel	—
R Y S U N K I.	
1. Przybytek Święty (na zewnątrz)	4
2. Wnętrze miejsca świętego i najświętszego	—
3. Zewnętrzny widok świątyni, szaty i utensylia liturgiczne	5
4. Wewnętrzny widok świątyni	6
5. 1) Darochranitielnica. 2) Siemiswicznik. 3) Dikirij. 4) Trikirij. 5) i 6) Ripidy. 7) Daronosica. 8) Ewangelia. 9) Krzyż. 10) Antimins. 11) Prestoł 12) Łampada.	7
6. Cudowny obraz Chrystusa na chustce.	8
7. Cudowny obraz Zbawiciela	9
8. 1) Krzyż. 2) Potir. 3) Diskos ze zwieżdica. 4) Gąbka. 5) Bludo z kow- szem. 6) Bludo. 7) Łżyca. 8) Kopie. 9) Żertwiennik. 10) Kadziło. 11) Podswicznik.	10
9. 1) Stichar' z orariem. 2) Orar'. 3) Ryza, czyli fieloń. 4) Epitrachil. 5) Porucz. 6) Pojas. 7) Nabiedrennik. 8) Palica. 9) Skufija. 10) Kami- ławka. 11) Mitra. 12) Sakkos z omoforem. 13) Krzyż napierśny. 14) Panagija. 15) Orlec. 16) Posoch.	11
10. Ostatnia Wieczerza. 11. Proskomidia. 12. Mały wchod. 13. Wielki wchod.	28-33
14. Droga krzyżowa	34
15. Św. Bazyli Wielki podczas dokonywania Św. Sakramentu Komunii	38
16. Со стра́хѡмъ Бѡжїимъ и крѡю пригѡдѣте.	41
17. Zmartwychwstanie Pańskie	42
	45